

פרקים כד-כה - בלע המוות לנצח

ר' דוד סבתו

(א) הנה ה' בוקק הארץ ובוֹלְקָה וְעֵנָה פְּנִיָּה וְהִפִּיץ יִשְׁבִּיָּה: (ב) וְהָיָה כְּעַם כִּפְתָּן כְּעֵבֶד כְּאֲדָנָיו כְּשִׁפְחָה כְּגִבְרָתָהּ כְּקוֹנָה כְּמוֹכֵר כְּמַלְוָה כְּמַלְוָה כְּנֹשֶׂה כְּאִשָּׁר נָשָׂא בּוֹ: (ג) הַבּוֹק תְּבוּק הָאָרֶץ וְהַבּוֹז תְּבוּז כִּי ה' דָּבַר אֶת הַדְּבָר הַזֶּה: (ד) אָבְלָה נְבִלָה הָאָרֶץ אֲמַלְלָה נְבִלָה תְּבַל אֲמַלְלֵה מְרוֹם עַם הָאָרֶץ: (ה) וְהָאָרֶץ חֲנִפָה תַחַת יִשְׁבִּיָּה כִּי עֲבָרוּ תּוֹרֹת חֲלָפוּ חֶק הִפְרוּ בְרִית עוֹלָם: (ו) עַל כֵּן אֵלֶּה אֲכַלְהָ אָרֶץ וַיֵּאֱשָׁמוּ יִשְׁבִּי בָּהּ עַל כֵּן חָרוּ יִשְׁבִּי אָרֶץ וְנִשְׂאָר אָנוּשׁ מְזַעַר: (ז) אָבֵל תִּירוֹשׁ אֲמַלְלָה גִפְּן נֶאֱנַחוּ כָּל שִׁמְחֵי לֵב: (ח) שְׁבַת מְשׁוּשׁ תְּפִים תְּדַל שְׂאוֹן עֲלִיזִים שְׁבַת מְשׁוּשׁ כְּנֹר: (ט) בְּשִׁיר לֹא יִשְׁתּוּ יַיִן יֵמַר שִׁכָּר לְשִׁתּוֹ: (י) נִשְׁבְּרָה קְרִית תִּהְיֶה סָגֹר כָּל בַּיִת מִבּוֹא: (יא) צְנוּחָה עַל הַיַּיִן בַּחֲצוֹת עָרְבָה כָּל שִׁמְחָה גְּלָה מְשׁוּשׁ הָאָרֶץ: (יב) נִשְׂאָר בְּעִיר שְׂמָה וְשִׂאִיָּה יַפֵּת שְׁעָר: (יג) כִּי כֹה יִהְיֶה בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ בְּתוֹךְ הָעַמִּים כְּנֹקֵף זַיִת כְּעוֹלָלֹת אִם כְּלָה בְּצִיר: (יד) הִמָּה יִשְׂאוּ קוֹלָם יָרְנוּ בְּגֵאוֹן ה' צִהְלוּ מִיָּם: (טו) עַל כֵּן בְּאָרְצִים כְּבָדוּ ה' בְּאֵיִי הַיָּם שֵׁם ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

(טז) מִכַּנְפֵי הָאָרֶץ זְמַרְתָּ שְׂמַעְנוּ צְבִי לְצַדִּיק וְאִמַר רְזִי לִי רְזִי לִי אוֹי לִי בְּגָדִים בְּגָדוֹ וּבְגָד בּוֹגְדִים בְּגָדוֹ: (יז) פֶּחַד וּפַחַת וּפָח עֲלֶיךָ יוֹשֵׁב הָאָרֶץ: (יח) וְהָיָה הַנֶּסֶם מִקוֹל הַפֶּחַח וּפַל אֵל הַפֶּחַח וְהָעוֹלָה מִתּוֹךְ הַפֶּחַח יִלְכַד בַּפֶּחַח כִּי אַרְבּוֹת מִמְרוֹם נִפְתְּחוּ וַיִּרְעֲשׂוּ מוֹסְדֵי אָרֶץ: (יט) וְעַתָּה תִּרְעַעַע הָאָרֶץ פּוֹר הַתְּפוֹרָרָה אָרֶץ מוֹט הַתְּמוּטָטָה אָרֶץ: (כ) נוֹעַ תְּנוּעַ אָרֶץ כְּשִׂכּוֹר וְהַתְּנוּדָה כְּמַלּוּנָה וְכַבֵּד עֲלֶיךָ פִּשְׁעָה וְנִפְלָה וְלֹא תִסִּיף קוֹם: (כא) וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד ה' עַל צְבָא הַמְרוֹם בְּמְרוֹם וְעַל מַלְכֵי הָאֲדָמָה עַל הָאֲדָמָה: (כב) וְאִסְפוּ אֲסִפָּה אֲסִיר עַל בּוֹר וְסָגְרוּ עַל מִסְגְּרֵי וּמְרַב יָמִים יִפְקְדוּ: (כג) וְחִפְרָה תִּלְבְּנָה וּבּוֹשָׁה הַחֲמָה כִּי מִלֶּךְ ה' צְבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם וְנִגְדָד זְקִנָיו כְּבוֹד:

הפרק עוסק באיזה שהיא מהפכה שמתרחשת בארץ, והארץ אינה ארץ ספציפית- יש כאן גם ארץ וגם איי הים, צבא מרום ומשפחות האדמה.

(א) הנה ה' בוקק הארץ ובוֹלְקָה וְעֵנָה פְּנִיָּה וְהִפִּיץ יִשְׁבִּיָּה: (ב) וְהָיָה כְּעַם כִּפְתָּן כְּעֵבֶד כְּאֲדָנָיו כְּשִׁפְחָה כְּגִבְרָתָהּ כְּקוֹנָה כְּמוֹכֵר כְּמַלְוָה כְּמַלְוָה כְּנֹשֶׂה כְּאִשָּׁר נָשָׂא בּוֹ: (ג) הַבּוֹק תְּבוּק הָאָרֶץ וְהַבּוֹז תְּבוּז כִּי ה' דָּבַר אֶת הַדְּבָר הַזֶּה:

כאן מתוארת ההתמוטטות - הנה ה' בוקק הארץ, בולקה, מפיץ את היושבים. על ידי זה מה שקורה הוא שהמעמדות בעם מתאפסים - והיה כעם ככהן. פסוק ג' חוזר על פסוק א' שהבוק תבוק הארץ. אם כן, בלב הפסקה של פסוקי א-ג עומד פסוק ב' שעוסק בפירוק המעמדות- מעמדות הדת ומעמדות החברה הרגילים.

המשך הפסוקים מתאר את המשך ההתפוררות, וגם כאן יש מבנה של שלושה פסוקים ובאצמע פסוק שהוא הלב כיוון שהוא מתאר את הסיבה להתפוררות:

(ד) אֲבָלָה נִבְלָה הָאָרֶץ אֲמָלְלָה נִבְלָה תִּבְלֵ אֲמָלְלוּ מְרוֹם עִם הָאָרֶץ: (ה) וְהָאָרֶץ חֲנָפָה תִּחַת
יִשְׁבִּיָּהּ כִּי עֲבָרוּ תוֹרֹת חֲלָפוּ חֶק הַפְּרוֹ בְּרִית עוֹלָם: (ו) עַל כֵּן אֵלֶּה אֲכַלְהָ אָרֶץ וַיֵּאֱשָׁמוּ יִשְׁבִּי
כִּה עַל כֵּן חָרוּ יִשְׁבִּי אָרֶץ וַנִּשְׁאָר אֲנוֹשׁ מִזֶּעַר:

שוב, פסוק ו' חוזר על פסוק ד', ובאמצע יש את פסוק ה' שמתאר את החטא - החטא הוא החלפת החק, הפרת ברית עולם. מוזכרים כאן תורות חוק וברית - ההדגשה כאן היא על הפרת ההסכם והכללים שהם מחוייבים אליהם. החוקים הם הגבולות, וכאשר אין גבולות הכל מתערער, כמו בסיפור סדום ועמורה. ברית עולם היא המציאות שמאפשרת את החיים בעולם, זאת הברית שנתנה בימי נח, ואותה הם מפרים ובכך מערערים את מציאות הכל.

הפסוקים הבאים עוסקים בתיאור נרחב של כל החורבן שקורה, עד פסוק כא. פסוק כא עוסק בנושא חדש:

(כא) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִפְקֹד ה' עַל צָבָא הַמְּרוֹם בְּמְרוֹם וְעַל מַלְכֵי הָאֲדָמָה עַל הָאֲדָמָה: (כב)
וַאֲסַפּוּ אֶסְפָּה אֶסִּיר עַל בּוֹר וְסָגְרוּ עַל מִסְגָּר וּמְרַב יָמִים יִפְקְדוּ: (כג) וְחִפְרָה הַלְּבָנָה וּבִוְשָׁה
הַחֲמָה כִּי מָלַךְ ה' צָבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם וַיִּגְדַּד וַיִּקְנֶיז כְּבוֹד.

שטטוש הגבולות מובע אפילו בצבא מרום ולא רק במציאות האנושית הארצית. אם בפרק א' בבראשית אנחנו לומדים על כל יסודות הבריאה שסודרה מלכתחילה, כאן לא רק המעמדים החברתיים מתמוטטים אלא גם ממלכת המאורות נופלת, לאורה של מלכות ה' המתגלה. האור של היום הראשון הוא זה שהקדים את יצירת כל סדרו של עולם, וכאן לאט לאט הולך הסדר ומתערער עד שבסוף אפילו האור עצמו כבה, והחזרה היא למצב של טרום בריאה, שמתוכו מתגלה מלכות ה' המחודשת.

נעבור כעת לפרק כה, וכעת נדלג על הפסוק הראשון בפרק ונתחיל מפסוק ו':

(ו) וְעָשָׂה ה' צָבָאוֹת לְכָל הָעַמִּים בְּהַר הַזֶּה מִשְׁתָּה שְׁמָנִים מִשְׁתָּה שְׁמָרִים שְׁמָנִים מְמַחִים
שְׁמָרִים מְזַקְקִים: (ז) וּבִלְע בְּהַר הַזֶּה פְּנֵי הַלוֹט הַלוֹט עַל כָּל הָעַמִּים וְהַמְּסַכָּה הַנְּסוּכָה עַל כָּל
הַגּוֹיִם: (ח) בִּלְע הַמּוֹת לְנֶצַח וּמָחָה אֲדָנִי ה' דְּמָעָה מֵעַל כָּל פְּנִים וְחִרְפַת עֲמוֹ יִסֵּר מֵעַל כָּל
הָאָרֶץ כִּי ה' דִּבֶּר:

קודם כל נשאל מניין לנו שיש קשר בים הפסוקים האלו ובין התהליך שראינו בפרק הקודם? ברור שפסוק ו' הוא לא התחלה של נבואה שהרי הוא מדבר על ההר הזה ולא מפרש איזה הר. נראה שהקשר הוא לסוף פרק כד- כי מלך ה' צבאות בהר ציון, וזהו ההר שעליו יעשה ה' משתה.

מה פירוש שה' עושה משתה? רש"י [פסוק ו] מפרש את הדברים על מלחמת גוג ומגוג:

ועשה ה' צבאות לכל העמים - כשיבאו לצבא על ירושלים:

משתה שמנים - שהם סבורים שיהא נוח להם כשמן יהפוך למשתה שמרים:

שמנים ממחים - נוחים ושמנים כמוח עצמות יהיה שמרים מזוקקים מכל משקה שמן ויין
שלא יהא שם אלא שמרים לבדם וכל זה במלחמות גוג ומגוג:

לפי רש"י זהו תיאור שלילי. בכיוון הזה מסביר גם רד"ק. אך לפי הפירוש הזה לא ברור הסיום של 'בלע המות לנצח'. רש"י מפרש שמהגויים יסירו את הלוט של שררתם, ומעם ישראל יסירו את הלוט של המוות.

נסה לחשוב על הדברים - למה שה' יעשה משתה לבני האדם? המשתה בדרך כלל נעשה בזמן שהמלך מנצח ומתמנה למלוך. אחשורוש עושה משתה בזמן המלכותו, וגם ה' עושה מעין משתה בזמן מעמד הר סיני, ששם נאמר שנערי בני ישראל אכלו ושתו [שמות כד]:

(ט) וַיַּעַל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן נֹדֵב וְאַבְיָהוּא וְשִׁבְעִים מְזֻקְנֵי יִשְׂרָאֵל: (י) וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רַגְלֵיהֶם כְּמַעֲשֵׂה לְבַנְתֵּי הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטָהָר: (יא) וְאֵל אֲצִילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁלַח יָדוֹ וַיַּחֲזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ.

כריתת ברית נעשית תמיד על ידי סעודה, כמו שמוכח מהברית שכרתו לבן ויעקב על הגל, וגם שם הם אכלו ושתו. זה בדיוק מה שקורה בפרקנו- לאחר שהכל התערער, מחדש הקב"ה ברית חדשה ועושה אותה ע"י משתה. עומדים לפני הקב"ה בה' ציון ושם נעשית כריתת הברית. ה' ציון הוא מוקד העלייה לרגל של כל העמים שסובבים סביבו. כאן המלכות היא לא על עמ"י בלבד כמו שהיה בסיני אלא על כל העמים ממש.

בפסוקים אלו המילה החוזרת היא **כל** - יש כאן טוטאליות. כל העמים שותפים בהמלכה, לאחר שכל מערכת הטבע הרגילה התמוטטה. פני הלוט מוסרים, הכיסוי והמסכה מתגלים, והמוות נבלע. מהי המסכה? נראה שמדובר כאן על המוות- ובלע בהר הזה את הלוט, ובלע המוות לנצח. מה שבבלע הוא המוות והדמעה שעד עכשיו היו מסיכה. מדוע המוות מדומה למסכה?

אם נחזור לסיפור של מעמד הר סיני, גם שם הייתה הסרה של מסכה- ויחזו אל ה-להים. ההסתרה בין ה' לעולם לא הייתה קיימת. גם כאן חוזר העניין הזה- כוחות הטבע מתעמעמים ואור ה' הוא זה שמאיר, ונוצרת ראייה צלולה שהיא ללא מסכות ומחיצות הקשורות למציאות של עבודה זרה (פסל ומסכה). התוצאה של זה היא שבאור פני מלך חיים- הסרת המסכה מאפשרת את המשכיות החיים הנצחית.

בעקבות הנבואה הזאת כתב הרב קוק [אורות הקודש ב, מד]:

נבואה זו חוזרת גם היא לנבואת אחרית הימים, כמו עוד פרקים רבים בישעיה שעסקנו בהם. הנבואה הזאת עולה לדרגה גובהה יותר- יש חזרה ותיקון של התקלה היסודית ביותר הקיימת בבריאה והיא המוות, שהוא הכיסוי והמעטה שקיים בין האדם ל-להים. לאחר החטא האדם זקוק לשים על עצמו בגד, מסווה, זוהי ההסתרה הראשונה בתנ"ך, וההסתרה זו יוצרת את המום של המוות. התיקון לעתיד לבוא, לאחר כל התהליכים עליהם דיברנו מתקן גת את התקלה הזאת.